

Naprej velja
za Ljubljano:
za vse leto 6 gl. — kr. a. v.
za pol leta 3 „ 20 „ „ „
za čet. „ 1 „ 75 „ „ „

po pošti:
za vse leto 7 gl. — kr. a. v.
za pol leta 3 „ 60 „ „ „
za čet. „ 2 „ 5 „ „ „

Rokopisi se ne vračujejo.

NAPREJ.

Oznanila.
Za navadno trístopno
vrsto se plačuje:
6 kr., ktera se enkrat,
9 „ „ „ dvakrat,
12 „ „ „ trikrat
natisne, večje črke pla-
čujejo po prostoru.
Za vsak tisk mora biti
kolek (štampilj) za 30 kr.
Vredništvo je na starem
trgu hišna št. 15.

Dopisi naj se blagovoljno frankirajo.

Št. 16.

Ta list izhaja vsak torek in petek.

Tečaj I.

Ljubljanski deželni zbor.

Najprvo podajamo dr. Tomanov nasvet o davkih, kterega je dal deželnemu zboru 19. februarja:

„Da je denarstveni zakon za upravno leto 1863 povikšal prave in vzlasti zemljiške davke, to je kranjske vojvodini neprimerna teža, ktere ne more nositi brez deželne škode. Torej se zdi kranjskemu deželnemu zboru, da mu je neogibljiva dolžnost, da Nj. veličanstvu v prošnji, ki bode z vzroki dobro podprta, izreče: 1) svojo bojazen, 2) da prosi: a) naj se ta denarstveni zakon za leto 1863 po kranjske vojvodini rabi, kar je največ mogoče prizanesljivo in po milosti; b) da c. k. ministerstvo prihodnjemu državnemu zboru na ustavno presojevanje podá načrt, kako bi se v red spravili zemljiški davki na podlagi, ktera bi vsem avstrijskem kraljestvom in deželam bila enako pravična, da bi potem Kranjske dežele ne zadevali več neprimerni zemljiški davki, kteri so bili postavljeni po stanovitem katastru. — To prošnjo naj podadé Nj. veličanstvu presvitlemu cesarju trije udje, poslani iz deželnega zbora. Naj se izvoli odbor petih udov, da naredé prošnjo, ktera se kmalo podá zbornici.“

21. februarja. (17. seja.) Zadnje seje zapisnik se je prebral in potrdil. G. prvosednik je potem zbornici oznanil nujen nasvet (dringlichkeitsantrag) g. grofa Antona Auersberga, da bi se praznoval 26. februar zarad ustave, ktero smo dobili ta dan leta 1861. Soglasno je potrdila zbornica, ko je bila vprašana, ali ima ta nasvet priti v pretresanje, in ali je res nujen ali ne? Govoril je g. grof Anton Auersberg, rekoč, „da poslanci delajo na podlagi oktobrove in februarjeve ustave; da se je pri tem delu treba ozreti proti nebu; da sicer še ni žetvenega praznika, temuč pomladnji, ki mora biti pa še lepši, ker ne bode nikakoršnega samoprida pri njem; da bi želeli bilo, naj bi se ta dan praznoval z večo svečanostjo, ali da ljudstvo uže zdaj mora nositi nespodobne (ungebührliche) teže, naj torej narod stori sam, kar se mu zdi pripravno; da bi se trebalo pogovoriti o tem s cerkvenimi načelniki; da naposled želi, naj bi poslanci soglasno potrdili, kar je nasvetoval,“ in — potrdili so, kakor je želel g. grof. Potem je oznanil g. prvosednik, da je deželni odbor o tej stvari uže govoril s cerkvijo. Na to je g. dr. Toman zbornici podal ta-le nasvet z 20 podpisi: „Ker je želéti zarad omike, zarad družbinih in političnih zadév, da se zopet vpelejo porotnice na Kranjskem; ker je dalje zeló potreba, da se zdanji kazenski red prenaredi po ustavnih principih, kar je tudi uže kazalo, da visoka državna vlada misli storiti: zatorej deželni zbor kranjske vojvodine po zmislu §. 19. deželnega reda nasvetuje: naj visoka vlada izvoli, ako je mogoče, uže prihodnjemu državnemu zboru na ustavno pre-

tresovanje podati kazenski red, v kterem naj bodo ustanovljene porotnice za javne in domače vélike hudobije in vsa kazni vredna dela, storjena z natisnenimi besedami. Naj se izvoli v odbor 5 poslancev, da se v tej reči poprej posvetujejo.“ G. prvosednik je oznanil, da ta nasvet pride v enej prihodnjih sej na vrsto. Potem je bil razgovor, kako bi dežela zopet dobila svoj stari imetek, kterega je zgubila po raznih nezgodah (incamerirung des provincialfondes.) G. pl. Strahl je o tem vprašanji spisal knjižico, ki je natisneno podal zbornici. Naprošen je jo namestu njega bral g. dr. Zupan. Na to je g. pl. Strahl zbornici nasvetoval, naj novčnemu odboru na pretres izroči vprašanje: „za koliko more v tej zadevi kranjska dežela lehko terjati državno blagajnico?“ Ta nasvet je bil vzet brez kacega razgovora. Potlej je prišlo na vrsto, da bi po sedaj nihče več ne ukazoval, koliko mora kruh vagati. Poročevavec g. Ambrož je opomnil, da je vendar zdaj še le prišla zbornica do taci vprašanj, ki se tičejo djanskega živjenja; da ta stvar ne zadeva samo Ljubljane, temuč vso deželo, in ker v tem vprašanji gré za vsakdanji kruh, zato bi upati bilo, da pride uže denes na razgovor. Razlagal je dalje, da ključ zdanjej krušnjeje ceni je uže bil narejen leta 1773, samo da je bila v reparjih (batzen) ta cena, ki je bila potlej kešnje prenarejena po nemških novcih (denarjih.) Nasvetoval je naposled: „visoka zbornica naj sklene, da se na Kranjskem odpravi tarifa krušnjeje cene, in deželni odbor naj bi o tem poročil deželnej vladi.“ Vse je čakalo, kdaj se oglasi g. Kromer; celó poslanci so se vedno ozirali na levo stran, kdaj vstane in svinčnik vzdigne, ter začne s paragrafi žugati; videlo se je, kako so se čudili, da je do zdaj le molčal. Izpolnilo se jim je upanje. Vstal in govoril je rekoč: po §. 55. obrtnega reda 20. decembra 1859 ne more ta nasvet obveljati; kajti moral bi deželni odbor poročilo podati ministerstvu notranjih zadev. G. Ambrož pa je odgovoril, da tudi on je to svetoval, samo z družimi besedami. Zdaj se je oglašil g. dr. Toman, da je uže enkrat g. Ambrož kregal zbornico, kar se je potlej bralo tudi po časopisih; da on (Toman) se ustavlja besedam: „denes vendar smo še le prišli do stvari, ki se tičejo djanskega živjenja,“ ker je bilo na vrsti do zdaj uže več tacega, na pr. blaznica itd.; da lani je g. Ambrož namestoval zbornici opravični red, letos pa ne; da ima deželni zbor nad seboj cesarja in ministerstvo, a ne deželne vlade; da on tedaj podpira nasvet g. Kromerja. G. Ambrož je odgovoril, naj se po časopisih dožene, kar so časopisi rasglasili, on pa da se je držal stvari, ktero je razlagal. Na to je g. Kromer v boj pripeljal še §. 19. deželnega reda; ali g. baron Apfaltern ga je podrł z istim paragrafom. Glasovanje pak je vendar le potrdilo nasvet deželnega odbora. — V letošnjem deželnem zboru se je uže dvakrat zgo-

dilo, da so se med seboj nekoristno zbadali poslanci, za katere ménimo, da so sploh ene misli. — Prihodnja seja v vtorek 24. dan t. m. Na vrsto pride vladen načrt novih zemljiških knjig in dr. Tomanov nasvet.

o Misli o sedanjih mednarodnih mejah.

Spisal M. P.

III.

Sedanji čas hoče, da se opusté mednarodne meje, in združijo narodje enacega jezika. Pogledimo, kaj so prav za prav mednarodne meje v slovenskih deželah? Ko je nehal stari, skoraj sužnosti podobni absolutizem; ko so moč izgubile do malega vse pravice, po katerih so narodje volili si lastne svoje vojvode; ko je prišel imetek le-teh dežel, ki so zdaj le pod enim vladarjem, največ v državno blagajnico: potem so stare meje med Slovenci le še žalostni spominki, kako neusmiljeno so nekdanj trgali ta narod in tlačili ga v jarem po starem poganskem prigovoru: „divide et impera.“ Ali sv. Avgustin pravi: „napúhov duh reže jezike, ljubezen pak jih veže.“ Sedaj ni več sužnosti, ni več napuha, ampak milost in pravica je na vladnej mizi; zato denšnjim okolnostim kaj slabo ustrezajo mejniki, narejeni v žalostnih dnevih. Poleg družih potrebnih prememb naj bi se tudi predružačile mednarodne meje, ti bridki ostanci krivičnih časov, in utrdile naj bi se druge, sedanjosti primernejše.

To hoče imeti celó večni zakon, ki je v naravi. Ta zakon je tak, da vleče v družbo, kar si je v rodu. Južni Slovanje pravijo: „jedna krv nam po žilah teče; jedna je nam slava, jedna prošastnost; jednim govorimo jezikom; jednoga imamo vladara: zašto dakle nesmo i u jednom okružju?“ Za tega delj se tudi zdaj s tolikim veseljem razkosani udje slovenskega naroda obiskavajo po čitalnicah, pevskih društvih in o družih prilikah; za tega delj časopise križem naročajo, vzajemno čitajo knjige, ter učé se z veliko skrbjó družih bratovskih narečij. Kaj bi jim pa vendar vpiralo, ko bi se hoteli združiti vsi slovenski deli? Novčna (dnarna) zadeva gotovo ne, ker potem bi se odvrnilo mnogo sedaj dražih uradov, in s tem dosti velicih stroškov; tudi ljudstvo ne, ki je to željo užé očitno pokazalo v tistej slovenskej prošnji, katero je bilo z 20.000 podpisov dalo visocemu ministerstvu. Ali nekaj družega bi utegnulo zavirati, namreč zavist srčnej radosti vseh Slovencev, tista nesrečna zavist, ki bi Slovence utopila v žlici vode, ko bi se dalo; ustavljala bi se tudi tista nemška, Avstriji škodljiva politika, ki izhaja iz straha od velicega slovenskega naroda; ki pa ne pomisli, da izpodsekuje vejo, na kateri stoji. Če hočemo graditi močno, po ustavi prerajeno Avstrijo, moramo skrbéti za veliko, trdno kamnjo, pa ne za drobiž, kakošen smo zdaj Slovenci. Novo telo, kakor bi zdaj Avstrija morala biti, potrebuje prostornejše, močnejše suknje, primérjene vsemu telesu vsacega naroda, pa ne stare mrzle mreže, v katero smo Slovenci zapredeni, kakor muha v pajčevino. Kaj pomaga dosti dežel, pa v njih malo moči a mnogo stroškov? Ali morda se vnénji sovražniki ustrašijo samih deželnih imén? Nikdar! To jih bode še le vabilo, dajalo jim srčnost, da se loté Avstrije; kajti užé dobro vedó, koliko velja in more ta ali una deželica; znajo, da se je laže poskusiti z razkosanimi ljudstvi nego s celim narodom. Napoleon I. bi nikoli ne bil tako lahko osvojil Nemčije, ako bi se mu bila njena ljudstva ustavila združena; zato pa Nemci dan denes nobene stvari bolj ne želé, nego da se zvežejo v celotno veliko Nemčijo. Zakaj so se osvobodili Greci in Srbje neizmerne turške sile? Zato, ker so bili en narod, sreč ene misli; Turčija pa je imela vojake, prignane od vseh štirih vetrov. Naj

bi se torej ne zábilo v našej Avstrii, da so zdaj do dobrega drugi časi, nego so bili, in da se ni varno vtikati v večni zakon, ali izkušati, kako bi se ta zakon dal obladati; kajti prej ali poznejše se on čudno ostro maščuje zarad pomot, ki so se mu storile.

Naposled nam kaže vedénje vsega človeškega rodú, da le v združbi je prava moč in sreča. Kmetje sem ter tje podirajo stare plotove, ker je lesa malo, deske pa drage. Ljudje se dévajo v društva in bratovščine, da bi si zložni laže pomagali z manjšimi stroški, in po tem potu se res napravijo divne reči, katere poprej še na misel nikomur niso mogle priti. Enako naj bi storila tudi Avstrija; združila naj bi razkosane narode. Samo tako bi se osnovala krepka moč, kateri bi se uklanjati morale tuje države; tako bi se prihranilo mnogo novcev (denarjev), davki bi se zmanjšali, in povrnili bi se zaupljivost, ki je tako zeló potrebna. Le združeni Slovanje bi imeli zmožnost, da bi pomagali, naj se ravnopravnost preseli s papirja v djansko živénje; drugi avstrijski narodje se ne bodo mnogo poganjali za ravnopravnost, ker užé zdaj uživajo, česar mi še le želimo. Vse njihovo prizadevanje bi le nam koristilo, njim pa ne, ker bi ali nas morali k sebi kviško potegniti, ali pa se k nam ponižati, da bi jim bili enaki; ampak ne vé m da bi se to kdaj zgodilo. Zato se je tako mlačno držala nemška stran v državnem zboru, ko smo se mi poganjali za ravnopravnost. Noben avstrijski narod ni tako množén, kakor Slovanje, pa tudi sploh toliko ne mara za Avstrijo, kar se je pokazalo nam leta 1848. Da bi le hoteli razumeti, kako bi Avstriji koristilo, pa ne škodilo, ko bi Slovanom pomagali na noge, a ne trli jih!

Dopisi.

Iz Gradca 20. februarja. —K.— Zanimljiva v vsacem oziru je bila večrajšnja seja, česar ne moremo reči za nobeno poprejšnjih. Vrsta je bila najprvo zadela nasvet deželnega odbora, naj Štajerska sama ustanovi svojo blaznico (hišo za norce.) To je deželni zbor dovolil po majhnem razgovoru, nekaj zato, ker se je bila užé poprej odcepila Koroška, nekaj pa menda tudi zato, ker je Kranjska sicer hotela stopiti v društvo, toda ne brez posebnih pogodeb. — Še važnejši pak je bil g. dr. Schreinerjev nasvet, naj se skrbno pregleda in predela deželni in volilni red. Deželni zbor je to reč hotel odložiti; ali ustavil se je ptujski poslanec, edini zastopnik slovenskih pravic v štajerskem zboru, vrli g. Herman, svetovaje, naj se precej izvoli 7 poslancev v odbor, v katerem bi se o tem skoraj začelo delati. V podpiranju svojega nasveta se je opominjal oktobrovega diploma in ustave 26. februarja 1861, rekoč, da je ta veliko vzél deželnim zborom, ki se zdaj morajo pečati vzlasti in skoraj samo z gospodarskimi stvarmi svojih dežel. Djal je, da to škoduje deželnemu samozakonju (autonomii), ker je izročeno državnemu zboru to, s čimur bi se morali pečati deželni zbori, ki so tolikokrat brezoblastni (inkompetentni), ker stvari ožega državnega zbora sezajo v deželne zadeve. To ne dé nič, da se oži državni zbor dela celotnega, ker nobena stvar vendar ni to, za kar bi jo radi naredili, ampak to, kar velja, in kar more. Državni zbor ni celoten, zato pa tudi ne more preurediti februarjeve ustave, in to zadaja vse napake, ki nas teró; to je krivo, da med narodi ni prijaznosti. Lehko pak bi pomagali deželni zbori, ki so poklicani, da združijo oktobrov diplom in februarjevo ustavo. — To je ob kratkem njegov govor. Užé poprej si je mogel misliti vsak, da bodo nanj letéle sulice, kar se je

tudi zgodilo. Prvega je sveta jeza zgrabila g. pl. Kaisersfelda, ki se je tolažil s tem, da se Hermanova beseda po deželi razgubi tako, kakor njegov tihi glas po zbornici; ali čudili smo se, da je smel to reči on, ki ima tako slab in hripav glas, kakor malokdo. Imenoval je Hermanov govor „einen katzenjammer, den man im reichsrathe zum ekel oft anhören musste.“ To nas je opomnilo, da je pl. Kaisersfeld moral biti državni poslanec. Svetoval je, naj se ta nasvet zavzame, ker ga ni vredno podpiral govornik. Potezal se je dalje za državni zbor, in metal strele na oktobrov diplom. Čuli nismo ne enega stavka, da bi vreden bil zavračevanja. G. pl. Waser je bil drugi, ki je izpustil svoj „quousque tandem“ na ptujskega poslanca. Njegove besede so bile obrnene samo na Hermanovo osebo; čudil se je, kako se more v štajerskem zboru oglasiti kdo, ki ne misli tako, kakor on, in kako si upa zajezditi „konja visoke politike.“ Dokler nam g. Waser ne pokaže lista, da je vzel politiko v najem, dotlej moramo biti preverjeni, da sta ga pri tem govoru vodila strast in oholost, ne ljubezen do pravice. Vprašal je celó, kako je mogel Herman priseči na ustavo, katero zdaj graja, in kako se je mogel dati izvoliti; rekel je: mi nismo niti Nemci, niti Slovenci, ampak Štajerci. Če logica! Tudi mi bi lahko povprašali g. Waserja, kako je mogel podpisati našo prošnjo do državnega ministra, ali to naj bode tam, kjer je; kajti vemo, da bi mu odgovor bil težek. Naposled so združili Kaisersfeldov nasvet z odborovim in sklenili, da to pride na vrsto, kadar bodo zopet sklicani deželni zbori.

Iz Tomina. + Naša čitalnica se prav dobro in vrlo obnaša. Lepo je videti, kako so si pri veselicih v prijaznosti roke podajali kmečki in gosposki rodoljubje. Vso čast in hvalo možakom, ki se tako hrabro držé, in si tal ne dadé vzeti izpod nog tukaj v zadnjih okrajih slovanske zemlje, kamor uže sezajo veje iz Nemškega in Laškega.

Važnejše dogodbe.

Ljubljana. Predvčeranjem se je nesreča zgodila na železnici. List „Laibacher Ztg.“ piše, da se je med Ljubljano in Borovnico z kolovoza zmeknil vlak, in da je več vojakov ranjenih; govornica pa drugače pripoveduje. Kaj je res ne vemo še. — Pravijo, da se mislijo naši poslanci 26. dan t. m. zbrati v kolodvorske dvorani, da bi praznovali 26. februarja.

Istra. Vladika Dobrila misli deželnemu zboru podati nasvet, naj se katastralno ločijo slovanske srenje od laških.

Štajerska. Deželni zbor je sklenil, da Štajerska napravi sama svojo blaznico (hišo za norce); torej bode morala tudi Kranjska napraviti sama svojo.

— **Gradec.** Časnik „Tagespost“ piše, da je g. Peter pl. Radič našel vso knjižnico barona Valvasorja, ki je bila uže konci XVII. veka izginila iz Kranjske; v njej so knjige, iz katerih je zajemal, ko je pisal „Ehre des herzogthums Krain,“ več nenatisnenih rokopisov in vse njegovo dopisovanje.

Dunaj. Nj. veličanstvi cesar in cesarica sta poklonila 200 zlatnikov (cekinov) odboru, ki se je ustanovil, da popravlja Žolkievsko cerkev, v kateri počiva več ljudi iz rodovine kralja Ivana Sobieskega.

— Vsi polki (regimentje) na laškem bodo tako pomanjšani, da ostane samo 60 prostakov (gmajnarjev) v krdelu (kompanii.) Tretji bataljoni se pokličejo nazaj v svoje domače naborne kraje, kjer ima ostati v krdelu samo 20 prostakov. Potem bode naša vojska (armada) manjša za 24.000 mož.

— Zadnja obravnava dr. Tkalčeve tožbe, kakor piše

„Wanderer,“ bode 4. marca t. l., in da „Ost und West“ 28. dan t. m. zopet izide pod vredništvom g. Sandića.

— List „Czas“ ima novo tiskarno tožbo.

— Več galiških deželnih poslancev se je vrnilo na Dunaj, med njimi tudi Smolka; menda zato, da bi se zopet odprla gališka deželna zbornica.

— „France“ pripoveduje, da so poljski plemenitaši poročili gališkimi, naj ne bi počeli nič, kar bi jim utegnulo v nevarnost pripraviti svobodo, katero jim je dala avstrijska ustava.

— Vrednik časnika „Kikeriki,“ g. Berg je po cesarskeji milosti izpuščen iz zapora.

Trojedina kraljevina. Odbor narodne čitalnice v Spletu misli nabirati vse najboljše knjige stare in nove, pisane v domačem jeziku, in vse tiste knjige — bodi-si v katerem koli jeziku — s katerimi so Dalmatinci povzdignili svojo domovino, in tudi take bukve, katere se tičejo zgodovinske, književne, umstvene in državne koristi slovanskega naroda. Nabira tudi slike (podobne) tistih mož, ki so s pisanjem ali djanjem zaslug zadobili si za narod. V ta namen odbor vabi vse domorodce, naj vsak pomaga kolikor more.

Ogerska. „Pešt-Budínske vedomosti“ razglašajo pismo, katero je z mnogimi podpisi prišlo iz Slovakov Banjsko-Bistriškemu (Neusohl) vladiki Štefanu Moysesu. V tem pismu je zahvala, ker je dobil najvišjo privolitev, da se sme osnovati narodno-slovstveno društvo „Slovenska matica,“ in prošnja, da bi se napravile primerne narodne učilnice po odročnejših krajih. Uže drugič opominjamo: Slovenci! kdaj stopimo pa mi na prste, da osnujemo svojo „matico?“ Da je potrebna, tega ni treba razlagati. Oglasil se nam je tudi uže rodoljub, ki bi z novci (denarji) rad pomogel, samo da jih k temu še več pristopi.

Ruska. Pišejo, da misli Francozka in Angleška svetovati v Petrograd, naj ruska vlada stori, kar je obljubila leta 1815, ter napravi, da se zopet povrne poljska ustava; tudi Avstrija neki da je s tem zadovoljna.

Poljska. Poljaci so 17. dan t. m. zgrabili Michov, ali ruski topovi so jih zapodili in ubili jim 300 mož, ranili pa enóliko. Sicer pa čakajo vporniki še le pomladi, da zgrabijo na vse kriplje. „Politik“ piše, da bi Rusje utegnili imeti v Poljske 150.000 vojakov, in v Litvi 100.000. Vielopolski neki da še zdaj ni zdrav; njegova trdno zaprta kočija se vozi sicer z množno stražo vsak dan po mestu, ali v njej pišejo da sedi njegov strežaj. Nič gotovega se ne zna, kje biva zdaj Microslavski; toda nadjati se je, da se kmalo kje prikaže na dan; vojvodstvo mu pa ni izročeno.

— Narodni odbor je v Varšavi, kakor pišejo, pa vendar ne morejo zaslediti nobenega njegovih udov. — Langievich stoji s 4000 ali 5000 vojaki na gozdovitih brdih za Stašovim; Rusje so pa na unej strani teh brd; v samem Stašovu je neki 1000 Rusov. Iz Čenstohova in Radoma je poklicanih 6000 Rusov do Ojcova.

Varšava. Veliki knez Konstantin misli poslati veliko zlato svetilnico (lampo) v praško kapelo sv. Venceslava, ker je njegov najmlajši sin krščen za Vaclava.

Srbska. „Pozor“ pravi, da se je med Srbi in Turki bati, da bode kmalo zopet boj. V Belem gradu pišejo da je zaprt nek italijanski agent Riči, ki je bil poslan, da bi podkuril južne Slované, naj se vzdignejo na vpor.

Črna gora. Črnogorci so podrli turske strelnice; imeli so uže boj zarad tega. Luka Vukalovič je popustil svoje bimbaševanje, in morda misli zopet svojim pomagati. Pri njem je bilo uže posvetovanje; pričujoč je bil, kakor pišejo, tudi nek srbski agent.

O z n a n i l o.

Po višem sklepu slavnega ravnateljstva prve ogerske občne zavarovalne družbe
v **P e š t i,**

ki ima 6 $\frac{1}{2}$ milijonov gotovine,

ustanovilo se je 1. januarja t. l. namestu dosedanjega glavnega opravištvstva za Štajersko in Kranjsko v Gradcu
poglavitno ali generalno opravištvstvo
za vso štajersko, kranjsko in koroško kronovino, zopet
pod vodstvom podpisanih vélicih trgovcev.

Ta preuredba se ozanja slavnemu občinstvu, in razgláša se, da naša zavarovalnica po svojih
glavnih okrajnih opravištvstvih, ki so po raznih krajih razpostavljeni, vselej in za odmerjeno malo plačilo jemlje
v zavarovanje:

- fabrike, pohlštva, poslopja vsake vrste, in tudi premekljivo blago vsake vrste zoper ogenj;
- zoper škodo, ktera bi se utegnila pripetiti blagu, ko se vozi po suhem ali po morji;
- človeško življenje, posmrtné odprave, ženitninske dote, letni dohodki in penzije.

V Gradcu 16. februarja 1863.

Poglavitna opravištvstvenik
Kesler in Rokser.

Popotni.

15. febr. 1863: Gg. Meyer in Hein z Dunaja; g. Graner iz Brežice; g. Krišman iz Trsta.
16. febr.: G. Huter z Dunaja; g. Schwarz iz Monakovega; g. Lenggl iz V. Kaniže; g. Urbančič iz Predvora; g. Hultsch iz Nixdorfa.
17. febr.: G. Heinrich iz Draždan; g. Pitzele iz Drohobyča; g. Brockmann iz Frankfurta; g. Kurze z Dunaja; g. Schwarz iz Zagreba; g. Devertó iz Rovereda.
18. febr.: G. Katzian iz Reichenberga; g. Golob z Vrhniko; gg. Götzl, Eisler in Semele z Dunaja; g. Morsch iz Brna; g. Gossler iz Desava; g. pl. Gutmansthal iz Trsta; g. Czernits iz Gradca.
19. febr.: Grof Kotulinsky iz St. Petra; g. Ihlenis iz Lasdorfa; g. Nessler iz Pariza; gg. Hoffinger, Metzner, Fischer, Meier in Mosconi z Dunaja; g. Mazzucato iz Trsta; g. Wassilievitsch iz Veršca.
20. febr.: G. Gustav grof Thurn in g. Jagodic iz Radolce; g. Detela iz Ajmo-

- novega grada; g. Smola iz Grma; gg. Zunder, Goldschmidt in Schleisinger z Dunaja; g. Kleeman iz Frankfurta; g. Neuwirth iz Litomeric; g. Elsner iz Trsta; g. Schmidt iz Hrastnic; g. Marin iz Novega mesta.
21. febr.: Grof Boos-Waldeck iz Čehov; gg. Supan in Schugel iz Kostanjevice; g. dr. Marschal iz Trebnjega; g. dr. Raspert iz Postojne; g. dr. Sandri iz Verone; gg. Berenger, Wegschaidler, Gerlich, Skok in Mühlfeit z Dunaja; gg. Emminger in Blount iz Augsburga; g. Gross iz Stejerja; g. Krassnig iz Celovca; g. Santarosa iz Kodrojepe.
22. febr.: G. Herrl iz Gradca; g. Jauch iz Manheima; g. Kreitz iz Lütticha; g. Hirschmann iz Čakaturna; g. Seidel iz Brna; gg. Püringer, Rutter in Nowak z Dunaja; g. Slemenik iz St. Jurja pri Celji.

Javne prodaje.

D r a ž b e			Imena tistih, katerih posestvo se prodaja	Od kod so doma?	Okrog:
1.	2.	3.			
25. feb.	27. mar.	28. apr.	Miha Tomšič.	iz Beča.	Bistrica.
28. "	24. "	"	France Rus.	" Jablane.	Novo mesto.
6. mar.	8. apr.	8. maja	Jože Lindič.	" Kaplje vasi.	Mokronog.
"	2. mar.	8. apr.	Anton Šetina.	" Mokronoga.	"
"	26. mar.	26. mar.	Anton Korelc.	" Vrhpolja.	Zatičina.
"	20. mar.	20. apr.	Juri Šobec.	" Dolenje vasi.	Ribnica.
"	24. "	24. "	Janez Zbašnjak.	" "	"
7. mar.	8. apr.	9. maja	Miha Srebotnjak.	" Lazov.	Planina.
4. "	8. "	7. "	g. Janez Kramaršič.	" Planjave.	Mokronog.
"	"	16. mar.	Ludvik in Johana Jentl.	" Jesenic.	Kranjska gora.
"	24. mar.	24. apr.	Jože Dovgan.	" Šembij.	Bistrica.
3. mar.	7. apr.	8. maj.	Juri Rojc.	" Jablanice.	"
14. mar.	15. apr.	16. maja	Marija Šantel.	" Belskega.	Planina.
"	"	14. mar.	Gašper Vrbic.	" Planine.	"
2. mar.	13. apr.	4. maja	Janez Jeričič.	" Ustij.	Ipava.
"	"	28. apr.	Gregor Lagoj.	" Volč.	Postojna.
28. febr.	28. mar.	27. "	Jernej Pirc.	" Knežaka.	Brezovica.
25. "	28. "	28. "	Andrej Tomšič.	" Šmihela.	Senožeče.
27. "	30. "	30. "	Janez Marinšek.	" Gorenj.	"
25. "	27. "	29. "	Janez Majerčič.	" Šmihela.	"
"	24. "	27. "	Jakop Prunk.	" dol. Vrem.	"
18. mar.	18. apr.	18. maja	Matevž Jeras.	" Saul.	Ljubljana.
28. febr.	30. mar.	30. apr.	Marija Steindl.	" Šmihela.	Senožeče.
27. "	28. mar.	29. "	Jernej Milavc.	" Gorič.	"

Umrlí.

15. febr. 1863: Apolonija Julijana Paur, stara 10 dni.
16. febr.: Jozefa Bisovičeva, stara 16 dni; Janez Pisinger, star 57 let in Anna Hren, stara 26 let.
19. febr.: Marija Krašovec, stara 28 let.
20. febr.: Anna Cerar, stara 53 let; Janez Triplat, star 31 let.
21. febr.: Marija Koss, stara 33 let; g. Jakob Paulin, star 30 let.
22. febr.: Matija Srovin, star 32 let; Marija Pobjlsar, stara 78 let.

Loterija 18. februarja 1863.

Trst: 18, 67, 77, 22, 65.

Dunaj 21. februarja.

Nadávek (agio) srebru je 114.65.

Govori

iz 7. seje deželnega zbora kranjskega,

v kateri je bila pravda za to: ali naj se stenografični zapisi natiskujejo tudi v slovenskem jeziku ali ne.

Po stenografičnem zapisu.

(Dalje.)

Poslanec dr. Lovro Toman (govori nemško za predstavlanje stenografičnih zapiskov v slovenski jezik). Slavni zbor! Nikakor naj se ne pričakuje od mene, da se spustim v vse posamnosti nasprotnih govorov, pa tudi to naj se ne pričakuje, da bodem govoril na vse strani že popred izduhtan govor, ali ga bodem celó bral; tudi nimam danes dostojne telesne moči, da bi siloviti napad na najdražo svetinjo, ki jo narod ima — na jezik njihov — spodobno zavrnil. Ali to naj se pričakuje od mene, da bodem govoril o pravici, za katero je danes pravda, in da bodem zato terjal to pravico, pa ne tako razžaljivo, kar se je to storilo od ene strani, in ne po takih ovinkih, kakor je moj častiti predgovornik sam rekel, da je govoril. To naj se pričakuje od mene, da bodem s tistim moštvom in s tisto določnostjo, s katero že od svoje mladosti zastopam národno stvar, danes se zoperstavil tudi plemenitemu gospodu grofu, in posebno zato, ker on je morebiti v tem zboru najbolj v to poklican, da ne zapusti tal ravnovažja in ravnopravnosti, in da v morje, ki je dosihmal mirno bilo, ne vrže kamna s tako silo, da vrtince dela, valove do brega žene in stanovnike ob bregu vznemiri. (Prav v središči in med poslušavci).

Ako bi bil jaz tako govoril, kakor je govoril moj predgovornik, za Boga! da bi me bili ustavili besedo (Prav!) in rekli, da se tak govor ne dotikuje stvari, — to se ni zgodilo predgovorniku mojemu, čeravno je najdražo svetinjo — jezik naš — tako napadel, kakor bi tega nihče ne smel na krajnskem deželnem zboru, v zboru dežele, v kateri od nekdaj stanuje narod slovanski, čeravno so morebiti včasih z vrha gradov nemški rogovji trobili, in čeravno je morebiti v kakem takem gradu knjiga „Schutt“ pisana bila!

Povrnem se k poglavitnemu vprašanju. Tukaj gre za to, da izgovorimo pravico v principu in v izreki. Ta pravica, ena izmed nar. znamenitniših lastnosti prave ustave, je pravica očitnosti ali javnosti. Deželnega reda 34. §. pravi: „Deželnega zbora seje so očitne ali javne.“ Kaj je ta javnost, moja gospóda? Je li morda javnost (na poslušavec kazaje) ta, sicer tako lepa s starimi stanovnimi barvami olepšana, pa mala dvorana, v katero more priti le nekoliko izvoljenih, ki so si tako rekoč po kaki naklučbi ali po kaki ugodnosti, ali s tem vstopnico pridobili, da so se podvivali jo sprostiti?! — Ali je javnost morda mogoča pri obravnavi v nemškem jeziku, v katerem tudi jaz večidel govorim, da me umejo tisti gospodje, ki našega maternega jezika dobro ne znajo? Ali more naše ljudstvo semkaj priti? Ali more ljudstvo umeti naše obravnave? In to bi moralo biti! Kdor ne prizná tega, da ima ljudstvo to pravico, kdor ne prizná, da ljudstvo zavolj tega plačuje stroške, da bi zvedelo in umelo naše obravnave, on našemu ljudstvu jemlje zaumen prave ustave, on mu odrekuje se celó željo po pravi ustavi. Gospóda moja! v tem svojega ljudstva nikakor ne smemo žaliti! Javnost je ustavna pravica, javnost je del ustave, javnost je pravica, ki gre ljudstvu. Kakor ljudstvo ne smé in neče ne enemu delcu ustave odreči se, ravno tako se ne more odpovedati pravici, da sliši naše obravnave, ali da jih popolnoma zvé,

ker še le potem spozna, kakor je bilo že rečeno, ako in kako poslanci spolnujejo njegovo pooblaščenje. Tej kontroli (temu opazovanju) se nikakor ne odtežajmo. Moja misel je, da je ravno to opazovanje, ta javnost ljudstvena pravica, ki je prvi kranjski deželni zbor vodila, da je brez ugovora, brez razgovarjanja, s pravim odkritosrčnim prepričanjem, ki so ga poslanci od doma prinesli — se ve da ne s prepričanjem, ki so se ga na Dunaji navzeli — enoglasno sklenil: „Stenografični zapisi naj se tiskajo v slovenskem in nemškem jeziku.“

Ne bil bi se predrznil, vzrokom varčnosti v oči pogledati, ako bi odsekov prvosednik, kakor tudi stvarnik eridinega jabelka in oče 15. §. sama ne bila danes očitno spoznala, da ju posebno vodi varčnost. Stroški so jima zlasti preveliki, sta djala, in vendar sta tudi marsiktere druge vzroke še očitno izrekla. O teh bom pozneje govoril, ker sem to rekši dolžan jima odgovor dati, ter svoj izrek dokazati. V prvo pa hočem stroške preudarjati in pogledati, bodo li res tako veliki.

Jaz se nečem na nič naslanjati, tudi ne na to, kar je g. poslanec žl. Wurzbach rekel, zakaj zdi se mi, da je previsoko segel, ko je rekel, da bi zapisi poslovenjeni utegnili prizadeti 5000 gld. stroškov. Jaz sem od necega visoko spoštovanega deželnega odbornika za gotovo zvedel, da je bilo za prestavo ene pole 16 gld. in za tisk 17 gld. lani plačati, tedaj za eno slovensko polo vsega skupaj 33 gld. Ako bomo tedaj imeli 50 sej, in bo vsaka seja dala eno polo stenografičnih zapisov, bi stroški znesli 1650 gld.; če bi pa tudi treba bilo dveh pól, bi bilo stroškov okoli 3300 gld.

Moji gospodje! 3300 gld. tedaj bi ljudstvo ne móglo in ne hotelo plačati, da bi zvedelo obravnave deželnega zbora, da bi ravnanje in obnašanje tistih mož, ki jih je semkej poslalo, zvedelo in moglo presoditi, kako so ondi govorili, kaj se je za deželni blagor ondi storilo, da bi zvedeli, kako se jim bo šlo obnašati ob prihodnji volitvi, ali bi volili sedanje može ali druge! Tega jaz ne verjamem, da bi naše ljudstvo v ta namen ne hotelo obrniti kakih 3300 gld. Saj se vendar zgodi, da se enaki ali še večji zneski v kaki deželi ali kacem okraji nepošteno odzamejo ljudstvenemu žepu, in vendar se oni, katerim gre skrb, zato še ne zmenijo; ljudstvo samo pa bi ne móglo in ne hotelo 3000 gld. obrniti za svoje pravice? — Bilo je že omenjeno, da se je marsikaj nepotrebnega lišpa napravilo; jaz bi mogel še kaj povedati, — toda nečem. Marsiktere reči morajo sicer biti, toda cenejše bi mogle biti, tako n. pr. lepšanje javnih poslopij.

Stroški meni niso nikakor tako važni, da bi zavolj njih zavrgli princip, po katerem nekteri sicer tudi, kakor pravijo, toda po družem potu hrepenijo, dasiravno ga pa vendar, kakor pričajo izgovorjene njih besede, v djanji zametajo; — in ako bi bili stroški dvakrat ali trikrat večji, princip se vendar ne more zavreči, sicer bi se moralo reči: „celó nič naj se ne da na svitlo.“ Jaz se nikakor ne odpovem pravici javnosti. Moja gospóda! V fevdalnem dežel-

nem zboru sedimo, ako ljudstvo ne more priti v deželni zbor, ali ne zvedeti, kaj se v njem govori in obravnava.

Že zavolj svobode sem jaz zoper to, da se ne bi dajale na svitlo naše obravnave in naše besede (Dobro!) Ali naj bi Nemci ne smeli zvedeti, kaj bi bili mi govorili, ako bi nam namestovavci nemstva ne bili danes tako govorili? Ali naj bi Nemci ne zvedeli, da si mi odkritosrečno prizadevamo, da se tesno sklenejo avstrijska ljudstva, toda le na podlagi enakopravnosti, in da smo le zoper to, da bi nad nami gospodoval kdo, ki je zoper ljudstvene pravice in po takem tudi nevaren sami državi. (Dobro! v sredi in med poslušavci).

Nikdo nima samotržja, da bi sam določil, kaj je Avstrii najboljša podlaga, nikdo, častiti predgovornik tako malo, kakor kdo drugi. Mi smemo svoje misli, kaj je v poveljanje in moč avstrijskemu cesarstvu, ravno tako razodeti kakor oni, ktere vleče v Frankfurt, in ne na Dunaj. (Dobro! v sredi in med poslušavci). Dunaj je središče, in na Dunaji ostani središče, tako mi hočemo; tukaj pa smo v deželnem zboru, in smo en del tega središča, ki ne vleče narazen, ima pa vendar tudi svoje posebno življenje, kakor je dete v maternem telesu z materjo v zvezi.

Zakaj se bojite, moji gospodje! da bi Nemci zvedeli, da smo mi pošteni misli, in zakaj nečete, da bi slovensko ljudstvo zvedelo vaše nemške govore? Oboje je enako potrebno, da opravičuje nas in vas.

Dozdaj sem govoril le sploh; zdaj pa hočem bolj na drobno govoriti in skušati ovreči, kar je g. poslanec Dežman trdil.

Poslanec Dežman je rekel, da je odsekova večina sklenila ta odstavek. — Prosim, gospôda moja! kakošna večina je bila to? Pet nas je bilo v odseku; gospod prvosednik grof Anton Auersperg, žl. Wurzbach, Kromer, Dežman in moja malenkost; štiri ure smo se semtertje prepirali, in bili so glasovi „al pari“, to je na obeh straneh jih je bilo enako veliko, namreč na vsaki dva: gospoda Kromer in Dežman zoper princip slovenskih prestav; g. dr. Wurzbach in jaz pa za princip; zdaj unima dvema glasova dá svoj glas prvosednik, ki se pretresanja poprej ni veliko vdeleževal, in to je tista velika večina.

Komaj je mogoče, hude napade, ki jih je una stran storila, z molčanjem sprejeti. Zaznamvam jih le in želim, da se v zapisih z debelimi čerkami tiska: „Od une strani je bil prvi kamen vržen na nas“. Pred menoj sta govorila g. posl. žl. Wurzbach in g. posl. dr. Bleiweis; nobeden nju ni napadal nemškega jezika; bodi torej svetu znano, da jaz le odgovarjam, in ne lučam prvega kamna (V središči klici: res je, res je!). To svetu naznanjam, ker mi ravno zdaj besede Njih Veličanstva, našega cesarja, srce pretresajo, besede, ktere sem bil tako srečen slišati iz ust visocega vladarja: „želeti je, da se v ljubljanskem deželnem zboru po zedinljivosti doseže dober izid!“

Gospôda moja! svet, javnost, vladar naj zdaj sodijo, ktera stran je slogo prva motila, ktera stran nam je prva odrekla življenje in enakopravnost. (Pohvala v sredi. Na levi in desni klici: ne, ne, tega ni nikdo storil). Jaz in stran, ki je mojih misel, nismo tega krivi. Da, taka je, — odgovor naj dajejo oni, ki so prvi slogo motili.

G. poslanec Dežman je dalje rekel: Zedinili se vendar le bomo. Za Boga! jaz mislim, da to vprašanje ni tako važno, da bi v tem obziru ne potegnili z g. grofom Auerspergom, da je to le eno djanje, dalje menim, da to vprašanje ni tako silno

tehtno, da bi si mogel kdo gotove zmage v svesti in v zmagi zmeren biti; — ali, da je ravno g. poslanec Dežman to izrekel, da bo stranka v zmagi zmerna, to razodeva, da za kaj družnega gre, kakor le za stroške, da gre za princip, za zmago nemstva (nemir) ali slovenstva v naši domovini.

Moji gospodje! g. posl. Dežman je dalje rekel, da gre poslancem soditi, kaj je pravica, kaj čast, in da je njihova sodba vselej tudi deželna. Bodite prepričani, jaz menim, da bo slehrni izmed nas glasoval po svoji vednosti in po svoji vesti; bodite prepričani, da bomo tudi mi s pošteno, dobro vestjo glasovali, kakor pričó ljudstvene sodbe, tako pred zgodovino.

Dalje je bilo rečeno, da si šteje slovenski kmet v čast, ako zna koga po nemški pozdraviti ali sploh nemški govoriti. In zakaj ne? Je li to kaj posebnega? Šaj si tudi Nemci štejejo v čast, in v visoko omikanje, francoski govoriti v gosposkih dvoranah ali na ulicah, da jih njihovi rojaki, Nemci, ne umejo. Toda, če so naši kmetje nemški govorili, so vedeli, da jim je to kaj hasnilo, in to je bilo bistvo birokratiškega nemstva do tiste dobe, ko bi bilo to imelo jenjati vsled enakopravnosti vseh narodov.

G. posl. Dežman je namestu stenografičnih oznanil časništvo vmestoval. Gospôda moja! Časništvu vsa čast. Jaz sicer ne odpiram vedno svojih ust, da bi hvalil svobodno časništvo; vendar pa mu vrednost morebiti bolj priznavam, kakor nekdo, ki ga je dvakrat ali trikrat hvalil; vendar pa ne bom sploh vseh časniških spisov hvalil, tudi ne „ljubljskega časnika“, kterege podpirajo državni denarji. „Laibacher Zeitung“ je uraden list, kteri bi ne smel po glavi butati vsaj naroda, ki je deželna večina, ne smel bi obravnav, ki jih tukaj imamo, tako pomanjkljivo in napačno prinašati; ne smel bi pri nekterih osebah prijaznih, pri nekterih pa neprijaznih opazek delati. Da je taka, lahko spričam, ako je treba. Kar se tiče mene, navésti vam morem dve dogodbi.

Druge liste, kdo jih more siliti, da kaj pripovedujejo o naših obravnavah? Mi imamo dva slovenska lista, ktera si pošteno prizadevata, slovenskemu narodu pomagati k omiki. In ako bi „Novice“ že dvajset let ne bile razširjene med ljudstvom, gotovo bi se ne bilo zgodilo to, kar se godi v gospodarskem in obrtnem oziru.

Tudi se je reklo, da bi se prestave zakasnile. — Ali kdo je tega kriv, ako prepozno izidejo, ali mar ljudstvo? Velika tvarina se je že nabrala; ali nimamo sklepa zadnjega deželnega zbora, da bi se imela naznanila posloveniti in na svitlo dati? — Kdo je tega kriv, da prestave niso gotove in da zapisi niso že na svitlem? To vprašanje postaviti imam pravico sredi svojega govora; naj si bo danes sklenjeno, kar si bodi, do danasnjega dne morajo priti na svitlo zapisi v obeh jezikih.

Rečeno je bilo, da se prizná dolžnost deželnega zbora, jeziku pomagati k izobraženosti. Tedaj, gospoda moja, danes v djanji pomagajmo jeziku, ko gre za bistveno lastnost prave ustave, za ljudstveno pravico. Vedno se govori o „liberalnosti“, in vendar se zapira pot, po kteri bi ljudstvo vse zvedelo, kar tukaj v njegovem zmislu obravnavamo in sklepamo.

Ne le tehnični izrazi bodo v teh sporočilih, kakor se je reklo, in ako bi tudi kmetiško ljudstvo ne umelo vsega, se bo gotovo kdo našel, ki mu bo razložil to, česar ne umé, kakor se tudi nemškemu ljudstvu godí, ako hoče nemške zapise umeti, da mu jih kdo razlaga (dr. Bleiweis: popolnoma res.)

Učilnicam je treba pomagati, tako se je reklo. Da, učilnicam se mora pomagati!! Toda ko bi danes

storil predlog zastran šol, ki nam odreja mladiño za njen poklic, zastran srednjih in ljudskih šol, — mislim, — rad bi vedel, kako bi se sprejel?

Moje skušnje na Dunaji, moje interpelacije so me učile, da nam možjé, ki vodijo državno osodo, tega ne delajo, kar imamo pravico zahtevati; zakaj na interpelacije, kako se spolnujejo postave, dane v enakopravnost narodnega našega jezika, se ni zgodilo, kar je bilo pričakovati, temuč ravno narobe.

Dandanašnji se zastava národnega čutila izpostavlja in vzdiguje, se je djalo. Gospôda! mi svojo zastavo prav pametno in ponižno nosimo; ali danes se je zastava iz srede nemškega srcá na našo slovensko domovino prinesla in zasadila, da bi v mnogoterem obziru posest vzela našo zemljo, da bi nam jo celó odvezla. (Na desni strani klici: Ne, ne!).

Národne zastave ne sprostiramo mi, sprostirajo jo oni, ki so poprej tako govorili, oni, ki pa zdaj pravijo, da ne.

Svobodna beseda naj se povsod glasi; — kaj je svoboda? Prva svoboda je, da človek živi. Človek mora živeti, preden je v stanu določiti, koliko pravice mu gre. Kdor ne živi, ne more še vedeti, kaj je svoboda. Ako sam ne vém, da sem oseba, in ako me drugi ne spoznajo za osebo, mi je celó nemogoče postaviti svobodi mejnikov (pravíc), ki se mi prilégajo.

Ako se slovenskemu ljudstvu na Kranjskem ne prizná, da je res ljudstvo, kaj potem pomaga vse govorjenje o svobodi; ako se ne prizná, da je posebno ljudstvo, in da se torej ne dá z nemškim ljudstvom zmešati, in ne izobraževati po enaki poti z nemškim, ampak le v svojem slovenskem jeziku?

Reklo se je: ako bosta g. posl. Zagorec ali gosp. grof Auersberg govorila, se bo slišalo po vsi deželi. Da, ako se bo tiskalo, kar je g. posl. Zagorec slovenski govoril, bodo po deželi zvedeli vsi, ki znajo brati; po nasvetovanem 15. §. pa kmetiško ljudstvo ne bo moglo umeti besedi grofa Antona Auersberga, torej mu še ne bo moglo odgovoriti: „Ni ne tako, ni res ne, kar se je od našega hrepenenja po nemški omiki govorilo“.

Reklo se je, da se bo veliko tiskalo, ako se v obeh jezikih tiskajo zapisi. Gospôda moja! jaz se veliko menj bojím obilnega tiskanja, kakor skrivanja. Skrivanje je nevarno, ker ima v absolutizmu svoje korenine.

Spominjali so nas absolutizma Bahovih časov! Hvala bodi Bogú, da so minili; in vendar nam skoraj niso bili tako neugodni, kakor je sedanost; zakaj v absolutizmovih časih smo dobivali postave v svojem jeziku, sprvega še celo kot izvirne, kakor bi se imele postave tudi dajati vsacemu narodu; da postavo pred vsem umé, in jo potem tudi spolnovati vé. Ako je tedaj absolutizmová vlada še celo colno tarifo dala v našem jeziku tiskati, je pač nemogoče razumeti, zakaj bi se nam danes tiskanje stenografičnih zapisov odreklo, kako da bi jih mogli odreči ljudstveni poslanci sami. —

Zdaj hočem pa govoru g. grofa Antona Auersberga nekoliko v oči pogledati. Sprvega se moram lotiti podlage, na katero je njegov govor zidan, podlage, ki more Avstriji biti ali koristna ali škodljiva, podlage raznih jezikov v Avstriji. Vprašanje o jezikih se more Avstriji v korist le rešiti, ako se jezikom posameznih narodov dajo tiste pravice, in pusté tiste peruti, ktere je Bog, Gospod vseh jezikov, sam dal vsacemu, ki zna govoriti. Vprašanje o jezikih je v tesni zvezi z zavestjo narodov; jezik ni stvar, ki le po vrhu plava, jezik je bistvo vsacega naroda. Vzemi narodu jezik, in nehal je biti prejšnji narod.

Kdor ljubi narodov jezik, tudi narod ljubi, in zahteva, da ta narod v državni zvezi dospé do izobraženosti, do enake izobraženosti, pravim, kakor vsi drugi državni narodje, zlasti kakor nemški.

Govoril sem z jako starim gospodom, kteremu hvala gre, da je v časnikih izvrstno vodil svoje peró; in ta mi je rekel: „tega nisem žalosten, da je Avstriji prišel čas, ki je moral priti, čas prerojenja, čas rojstva posameznih moči in njihovega združenja v eno samo moč, čas, ko Avstrija more še le doseči svojo naravno, pravo veličastvo. Dokler le en narod prevladuje in druge stiska, je nemogoče, da se izobrazí vsa avstrijska moč t. j. nemogoče je, da bi se vse posamezne avstrijske moči razvile in omikale. To so tedaj časi prave avstrijske velikosti, če se vsi narodje za narode spoznajo, če se njihovi jeziki mikajo, kadar bo izobraženje splošno; saj se mora vendar, tako mislim, — je djal, — spoznati, da z nemškovanjem ne gré.“

Ako je vprašanje o jezikih, to je v Avstriji vprašanje časa, katero gotovo v bistvu države tiči, in ni prisiljeno; ono je vzeto iz življenja posazmenih narodov in iz njih zedinjenja v eno državo; o tem vprašanju ne govoré le narodi sami; ampak Njih veličanstvo cesar so obljubili ter rekli, da morajo vsi njihovi narodje v oziru jezika imeti enake pravice.

Konec cesarskega diploma stoji zapisano, da se ima ta diplom v slovenskem jeziku vložiti v deželni arhiv, in Njih veličanstvo cesar so sedanjemu deželnemu zboru ta diplom poslali; in z radostnim srcem smo gledali cesarjev podpis v slovenskem jeziku, ktereга se še marsikdo sramuje. Veličastni Gospod in cesar so nam dali našo pravico!

Grof Auersberg nam je razlagal, kaj so prav za prav stenografičca naznanila, in je djal: oné naj bodo prvič poslancem vodilo pri njihovih daljnih delih; bodo naj njihova kontrola; drugič je njihov namen, uradije seznaniti s sklepi in nagibi deželnega zbora; in tretjič naj dopolnujejo javnost zborovih obravnav.

Jaz bi rad vedel, kako morejo poslancu, ki ne umé jezika, nemškega jezika, v kterem se govori, te naznanila, kterih ne umeje, biti vodilo v njegovih daljnih opravilih? Kar se tiče družega namena, tudi nisem onih misli z govornikom. Želeti je res, da uradi zvedó, kaj mi govorimo; ali da bi ne mogli nagibov naših sklepov iz postav samih najti, tega ne verjamem. Toda nekomu družemu smo dolžni nagibe svojih sklepov razodeti in naznaniti, — našemu ljudstvu.

Ljudstvo mora naše sklepe in njih nagibe zvedeti, ljudstvo, ki je sploh menj omikano, in menj vé postave, ono mora zvedeti, v kaki zvezi so sklepi z njihovimi nagibi, tako n. pr. oziroma undanšnjega vprašanja, da se med posamezne srenje in med deželni zbor ne vpletejo okrajne namestije.

Zastran tega, da bi morala biti naznanila natančen spregled naših obravnav, jaz pravim: da stenografični zapisi naj bodo natančen spregled, toda oni naj naše obravnave tako oznanujejo ljudstvu, da jih bo moglo umeti. Ako se zapisi tiskajo le v jeziku, v kterem govorimo, bodi si v nemškem ali slovenskem, si bo slovensko ljudstvo zavoljo nekterih slovenskih govorov, ki jih umé, težko za drage denarce kupovalo stenografična naznanila, kterih večidel ne umé. Prestavijo naj se torej iz jezika v jezik, nemška naj se poslovenijo, slovenska pa ponemčijo, tako naj bodo dvojna naznanila, kakor so o prvem zboru bila. Gotovo g. posl. žl. Wurzbach ni nič družega mislil.

Dalje je bilo rečeno, ali saj dvom se je izrekel, je li poslanstvu, ki ga imamo, primerno, da slovenski

govorimo. Gospóda moja! upam si óčitno reči, da se mi je že enkrat vest glasila, ko sem nemški govoril, in da sem živo čutil, koliko žrtev v dar prinesem razmeri, ki se izhaja iz preteklih časov, ko je imel namreč nemški jezik prejšstvo.

Ali tega nismo mi krivi, tudi ljudstvo ne, ampak le pretekla navada, na ktere mesto mora stopiti naša pravica; in prišli bodo časi, ko bodo v tem deželnem zboru sedeli Kranjci, ki bodo kranjski govorili, in da bodo hodili v zbor poslušat Kranjci, ki bodo kranjske govore umeli.

Dvom se je izrekel, ali bi bilo treba slovenskih stenografičnih izpisov? Moji gospodje! pač čudno vprašanje! Kdo ne pozná našega ljudstva, kdo ne vé, kako radovedno je, kako poprašuje o deželnem zboru; jaz sem prepričan, da si bo ljudstvo obilno kupovalo stenografična naznanila. Kako se neki more nasprotna misel trditi, kako reči: „ko bi vedel, da je tega treba, glasoval bi za ta predlog!“ — Kako se more reči: „danes nisem za ta predlog“ ker si nekteri le sami mislijo, da jih ljudstvo ne potrebuje? „Poskusimo“ to bi bilo pravi sklep, ne pa koj reči: „tega ni treba.“

Govorilo se je o prizadevanji tistih mož, kteri so si za svoj jezik nabrali mnogo zaslug, in kteri izobražujejo jezik. Ali za živega Boga! ti možje hvale g. grofa Auersberga ne bodo sprejeli po bridkih besedah, ki jih je koj po svoji pohvali izgovoril, da jezik, kakor ga zdaj pišemo, je le mešanica, jezik, ki ga še le sestavljajo, ne pa ljudski jezik, ne živ jezik, kakor se glasi v prelepah narodnih pesmih, ktere je ravno moj predgovornik Nemcem ponemčil. Slovenski jezik je tako bogat, in toliko olikan, kolikor se je nemški jezik še le v stoletjih izobrazil; in če bi šlo za to, da se primerjata, smo mi zmagavci; zmagavci v preteklosti, zmagavci morebiti še zdaj! Še ni bilo nemške literature, ko smo mi že imeli izvrstno sveto pismo v svojem jeziku, ali saj v bližnjem narečji! (Dobro! v sredi). To je sploh znana stvar; óčitna sestava je le zmišljena reč!

Ravno to je, kar razodeva namene tistih, ki pravijo: likajte si jezik. Kam hočemo s tako sestavljenem jezikom? Kako ga ljudstvu v last spraviti? Ali nam je mogoče ljudstvo v tem jeziku izobraževati? — Nikakor ne, je odgovor, in nasledek tega je, da pravijo: le v nemškem jeziku se dá naše ljudstvo izobraževati. Ali naš jezik je živa žila, ki se izliva iz srca v srce našemu narodu, in ta narod je veja velikega slovanskega debla, in je poklican, poklican s svojo omiko na visocem sedežu sedeti v zgodovini svetá. (Slava! v sredi in med poslušavci).

Če tudi nekterim izmed nas, morda tudi nekterim na kmetih nemški jezik ni tuj, vprašam pa: ali se iz tega more sklepati, da se moramo ponemčiti? Kakor se je reklo, da ima le nemška omika tukaj pri nas svojo pravico, prav tako bi se moralo trditi, da se mora Nemec pofrancoziti, in poangležiti Francoz, ki angleške besede vpleta v svoj jezik, in prav tako narobe, in pri vseh narodih prav tako.

Stroški so g. grofu Auerspergu le kaj postranskega pri tem vprašanji, zakaj princip je više postavljen, še više pa potrebo. Reklo se je: ako bi bile to resnične želje, naj se pa sprejme predlog, ki ga je storil g. žl. Wurzbach, ali kteri drug temu podoban, po kterem je mogoče, da se v obeh jezikih dajo na svetlo stenografična naznanila. Kaj nam pomaga ta želja, ko se nam je poprej reklo, da imamo le nov sestavljen jezik, umeten jezik, ki se mora še le na „kranjski“ jezik prestaviti, da ga umé ljudstvo. Ti izreki so si prav navskriž, — oni

so navskriž besede, ki óčitno in določno kažejo, da ti gospodje ne mislijo v resnici tako, kakor so govorili o principu in njegovem dopolnjenji, in da so to le besede, ki lepšajo govor, in se nam le sem ter tje dobrikajo, da bi nas pomirile.

Gospóda moja! ako zopet govorim o stroških, govorim le zavolj tega, da vam povém o naših obravnava na Dunaji v denarstvenih predlogih za leto 1862 in 1863. Tam smo tavžente in tavžente dovolili za čisto nemške zavode, za zavode, ki so zunaj avstrijskega cesarstva! Tudi jaz sem za nje glasoval, ker sem bratovsko ljubezen in državno velikost imel v tolikem čislu, da sem si mislil: to dovoljujemo, svetu pokazati, da nam je za avstrijsko čast mar v ustavnih časih prav tako, kakor je bilo poprej ob absolutizmu. Ako bi od unih tavžentov za nemške, — nam tuje — stvari, le trije tavženti zadevali našo deželo, kako moremo danes tukaj mešetiti zavolj 300 gld. za pravico, ki gre našem ljudstvu, za pravico, ktero ima naša reč? (Dobro! v sredi). Zdaj prosim, vprašajte vesti — jaz sem je vprašal takrat, jaz sem je vprašal zdaj! —

Visokočastiti grof Auersberg je na Dunaji v gosposki hiši, ko je šlo za povišanje davkov, v svojem izvrstnem govoru rekel, da kranjska dežela viših davkov ne more plačevati, „da bi bil slehni posamezni silno srečen, ko bi se djalo: „vsa Avstrija mora više davke plačevati, — le kranjska dežela ne,“ — da bi bili pa vsi skupaj razžaljeni, ako bi to zapisano stalo denarstvenem patentu, in da se plačevavci na altarji domovine darujejo.“ — Tedaj, ako je tako daleč z nami, da smo darovani, in da bi bili razžaljeni, ko bi tega ne bilo, — tedaj mi dovolite izreči, da smo v imenu ljudstva razžaljeni, ako nam za naš najdražji blagor — za naš jezik — še 300 gld. ne dovolite! (Dobro! v sredi in med poslušavci).

Zavolj pristojnosti je semtertje treba, svoji pravici odreči se, — je bilo dalje rečeno; — zares pristojno bi bilo, da bi se ne bilo že zoper pristojnost ravnalo, (Oho na levi, posl. Kromer: ne, ne!), dostojno bi bilo, da bi se bilo obdržalo, kar je bilo v zadnjem deželnem zboru sóglasno sklenjeno, in kar se je, kakor je deželni odbor mislil, umelo že samo po sebi! To bi bilo dostojno, da bi ne bilo ustvarjeno eridino jabelko, in ne med visoki zbor vrženo sredi opravnega reda!

Posamezen človek naj ne začinja ničesa, kar bi bilo splošnosti škodljivo, — se je reklo. Da, te misli sem tudi jaz! Nemec naj nikar večno ne dela, kar je splošni državi škodljivo, kar škoduje vsem družim narodom, kar bridko žali vse druge narode, kar v večni boj z Nemci spravlja vse druge narode, tako da je nemstvo, ki je sicer že marsikaj vel čega ustvarilo, skoraj edino, ki pri nobenem narodu, med kterim živi, nima tistih prijateljev, kakor jih imajo drugi! Zakaj Francoza, zakaj Angleža, zakaj Italijana povsod ne sovražijo; zakaj se to godi Nemcu, ki je sicer tako velik v umetnosti in vedi? Zakaj ga sovražé Italijani, Madjari, Hrvatje, Čehi, Srbje, zakaj Poljaki, Francozi? Gospóda moja! Jaz nisem nikakor nemstvu sovražnik, nisem sovražnik ne nemškemu jeziku, ne nemški omiki, in za vse, kar sem zajemal iz nje, sem hvaležen, kakor sem že lani na Dunaji govoril; toda bil bi samopridnež, ako bi samotžno omiko zagovarjal! Jaz zahtevam splošno omiko, in ta je le mogoča po jeziku naroda, kteremu menda nikdo ne bo odrékal življenja; kdo izmed smrtnih je v stanu skazati, da to ni res? „Mi moramo na Dunaj gledati.“ Da, iz vse svoje duše to besedo potrjujem, nikamor drugam kakor na Dunaj, in če bi